

Adroddiad Ymchwiliad Craffu ar Orfodaeth Gwastraff

Aelodau'r Ymchwiliad

Y Cynghorydd Stephen Churchman (Cadeirydd)

Y Cynghorydd Keith Jones

Y Cynghorydd Mike Stevens

Swyddogion

Jennifer Rao (Swyddog Arweiniol)

Steffan Jones (Pennaeth Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)

Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd)

Lowri Evans (Swyddog Cefnogol)

Cyngor Gwynedd

Stryd y Jêl,

Caernarfon,

Gwynedd

LL55 1SH

Dyddiad: Gorffennaf 4ydd 2019

CYNNWYS

Rhagair y Cadeirydd	3
1. Argymhellion	4
2. Cyflwyniad	5
3. Cefndir a’r sefyllfa bresennol	6
4. Methodoleg	7
5. Y Dystiolaeth a ystyriwyd	10
6. Argymhellion	12
7. Casgliadau	15
Cydnabyddiaeth	17
Atodiadau:	18
Atodiad 1	Briff yr Ymchwiliad
Atodiad 2	Enghreifftiau o Dystiolaeth
Atodiad 3	Cyflwyniad ar Ddeddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990) a’r ddarpariaethau sydd o fudd i’r Cyngor wrth daclo problemau gwastraff
Atodiad 4	Cofnod Grŵp Ffocws gyda Myfyrwyr Prifysgol Bangor
Atodiad 5	Holiadur Gwastraff ac Ailgylchu
Atodiad 6	Canlyniadau’r Holiadur Gwastraff ac Ailgylchu
Atodiad 7	Cofnod o’r Grŵp Ffocws gyda’r Grŵp Atal Codymau a’r Grŵp Ffocws gyda’r Grŵp Dementia Go
Atodiad 8	Holiadur a Chanlyniadau’r Holiaduron gyda Landlordiaid
Atodiad 9	Siart Lif Gweithred Arfaethedig Adran 46 a 47
Atodiad 10	Asesiad Effaith Cydraddoldeb

RHAGAIR Y CADEIRYDD

Mae fy adroddiad yn nodi amryw faterion a chamau y gallai'r Cabinet eu cymryd er mwyn rhoi pobl Gwynedd yn ganolog wrth gynllunio a darparu gwasanaethau casglu gwastraff ac wrth gyd-gynllunio a chyd-ddarparu'r gwasanaethau yma.

Mae'r Ymchwiliad yma yn cydnabod y gwaith aruthrol sy'n digwydd eisoes ac rydym felly wedi canolbwyntio ar awgrymiadau i gyflwyno gwelliannau pellach. Mae ein diolch i'r holl swyddogion sydd wedi cyfrannu at y gwaith a'n ceisiadau am ddata a gwybodaeth yn ddiffuant.

Er ein bod wedi ystyried yr elfen graidd o Orfodaeth Rheoli Gwastraff, rydym hefyd wedi nodi nifer o feysydd o fewn y gwasanaeth lle credwn y gallai newidiadau arwain at welliannau i'r gwasanaeth i gwsmeriaid a phoblogaeth ehangach Gwynedd.

Diolch yn fawr hefyd i Aelodau'r Gweithgor sydd wedi gweithio gyda mi ar yr Ymchwiliad yma gan wario oriau yn mynd dan wyneb y mater a chraffu'r maes yn drylwyr. Rydym yn diolch yn arbennig i'r rhai sydd wedi cyfrannu tystiolaeth a rhoi cefnogaeth barod i'r gwaith. Diolchir hefyd i'r Cyng. Catrin Wager am gadeirio'r Gweithgor nes iddi gael ei phenodi i'r Cabinet.

Cynghorydd Stephen Churchman (Ward Dolbenmaen)
Cadeirydd yr Ymchwiliad

Gorffennaf 2018

1. Argymhellion

1. Defnyddio pwerau Deddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990) Adrannau 46 a 47 sy'n ymwneud a cynhwysyddion gwastraff i gyflwyno trefn newydd lle a phryd a bo'r angen, i ddirwyo trigolion a busnesau sy'n gwaredu eu gwastraff ar y diwrnod anghywir neu yn y ffordd anghywir fel mater o flaenoriaeth.
2. Ymgymryd ag ymgyrch hyrwyddo sirol i godi ymwybyddiaeth o'r trefniadau gwastraff ac ailgylchu gyda ffocws penodol ar Ddinas Bangor a chydabod y gwahaniaethau daearyddol a demograffig yn y sir ar wahanol adegau o'r flwyddyn.
3. Gosod sticeri "QR code" ar gynhwysyddion ailgylchu er mwyn darparu mynediad 24 awr i drigolion at eu diwrnodau casglu gwastraff ac ailgylchu a gwybodaeth am eitemau y gellir eu hailgylchu.
4. Ffurfioli trefniadau cydweithio rhwng Adrannau'r Cyngor.
5. Cynyddu ymwybyddiaeth o'r Gwasanaeth Casgliadau Clinigol a'r Gwasanaeth Casglu Arbennig sydd ar gael i helpu pobl hŷn a phobl anabl i waredu eu gwastraff. Bydd modd gwneud hyn fel rhan o'r ymgyrch hyrwyddo ehangach.
6. Hyrwyddo rhwydwaith presennol o Ganolfannau Ailgylchu a chynnal ymgyrch benodol ar gyfer y Gwasanaeth Casglu Gwastraff Swmpus.

Gweler tudalen 12 am fwy o wybodaeth.

2. Cyflwyniad

2.1 Yn dilyn cyflwyno Rhybudd o Gynnig gan y Cynghorydd Lesley Day i gyfarfod y Cyngor ar 2 Mawrth 2017, bu i'r Cyngor fabwysiadu cynnig y cyn Aelod i ofyn i'r Aelodau Cabinet ystyried cyflwyno cosb fel mater o flaenoriaeth i drigolion a busnesau:

- sy'n gwaredu eu sbwriel ar y diwrnod anghywir,
- sy'n gwaredu eu sbwriel yn y ffordd anghywir,
- sy'n gadael eu cynhwysydd allan ar y stryd drwy'r adeg.

Mae briff yr Ymchwiliad i'w weld yn **Atodiad 1**.

2.2 Yn unol â phrosesau craffu'r Cyngor, cyfeiriwyd y mater i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau a benderfynodd mai cynnal Ymchwiliad Craffu ar y mater fyddai'r ffordd orau ymlaen.

Penodwyd y canlynol gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau yn aelodau o'r Grŵp Ymchwiliad:

- Y Cynghorydd Stephen Churchman (Cadeirydd)
- Y Cynghorydd Keith Jones,
- Y Cynghorydd Mike Stevens,
- Y Cynghorydd Catrin Wager (hyd at Ebrill 1af 2019 pan benodwyd y Cynghorydd Wager i'r Cabinet).

2.3 Cytunwyd mai amcan y Grŵp Ymchwiliad fyddai llunio argymhellion clir ar sail tystiolaeth gadarn er ystyriaeth gan yr Aelod Cabinet a rhoi ystyriaeth briodol i unrhyw rwystrau a sut y gellid eu datrys.

3. Cefndir a'r Sefyllfa Bresennol

3.1 Mae sawl cymuned yng Ngwynedd yn dioddef yn sgil problemau a achosir gan bobl sy'n gwaredu eu gwastraff ar y diwrnod anghywir neu yn y ffordd anghywir. Mae'r Cyngor yn delio gyda nifer uchel o gwynion gan y cyhoedd am y materion hyn.

3.2 Mae Adrannau 46 a 47 Deddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990) yn rhoi'r hawl i Gyngorau Sir gymryd camau gorfodi ar droseddau yn ymwneud â chasglu gwastraff a chyhoeddi dirwyon lle mae'r:

- Cynhwysydd yn cael ei adael allan ar y diwrnod anghywir,
- Cynhwysydd yn cael ei adael allan yn y lleoliad anghywir,
- Cynhwysydd yn cael ei adael allan ar y stryd yn barhaol,
- Gormod o wastraff i'r cynhwysydd,
- Gwastraff yn cael ei waredu yn y cynhwysydd anghywir.

Nodwyd bod rhai Cyngorau eisoes yn defnyddio'r pwerau yma.

3.3 Y Drefn Bresennol

- i. Pan mae'r Cyngor yn dod yn ymwybodol o'r broblem, mae arolygiad yn cael ei gynnal sy'n cynnwys mewnbwn gan un o Wardeiniaid Gorfodaeth Stryd y Cyngor.
- ii. Os yw unigolyn yn cydymffurfio, ni chymerir unrhyw gamau pellach.
- iii. Os bydd yr unigolyn yn methu â chydymffurfio, bydd llythyr rhybudd anffurfiol yn cael ei anfon gan y Cyngor.
- iv. Os yw'r unigolyn yn cydymffurfio, ni chymerir camau pellach.
- v. Os yw'r unigolyn yn methu â chydymffurfio am yr ail dro, nid yw'r polisi presennol yn caniatáu gweithredu'r Ddeddfwriaeth. Golygai hyn fod y biniau'n parhau i aros ar y stryd ac yn achosi rhwystr i lonydd a phalmentydd cyhoeddus gan ei wneud yn anodd eu defnyddio gan gerddwyr ac yn enwedig felly defnyddwyr cadeiriau olwyn a rhieni gyda phramiau. Mae hyn hefyd wrth gwrs yn creu delwedd anffafriol o gymunedau ledled y sir.

- vi. Pe byddai'r Cyngor yn ymgorffori Deddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990), byddai modd cyflwyno rhybudd ffurfiol pe na fyddai unigolyn yn cydymffurfio ar ôl iddynt dderbyn llythyr anffurfiol. Byddai camau pellach wedyn yn arwain at achos Llys.

Fel Gweithgor, rydym yn ymwybodol ei bod hi'n bwysig cadw balans, mae'r drefn gorfodaeth angen ei ystyried; ond mae rhaid derbyn sefyllfaoedd lle nad oes datrysiadau ar gael ar gyfer pob elfen e.e. strydoedd cul a strydoedd cefn.

4. Methodoleg

4.1 Cynhaliwyd saith cyfarfod o'r Gweithgor Craffu rhwng Gorffennaf 2018 a Mehefin 2019 er mwyn casglu tystiolaeth a thrafod argymhellion. Cytunwyd ar raglen waith manwl i gyfarch y briff. Roedd sawl elfen wahanol i'r rhaglen waith:

4.2 Elfen 1 - Deall a dadansoddi'r sefyllfa bresennol. Bu cryn fewnbwn gan y Rheolwr Gwasanaethau Stryd (Priffyrdd a Bwrdeistrefol) i gynorthwyo aelodau'r Ymchwiliad i ddod i ddeall y maes.

- Derbyniwyd gwybodaeth allweddol am natur y gwasanaeth presennol;
- Trefnwyd dau ymweliad safle i gasglu tystiolaeth, un i Fangor ac un i Borthmadog. Derbyniwyd adborth gan Aelodau'r Gweithgor fod y profiad o ymweld â'r lleoliadau hyn wedi bod yn werthfawr iawn i'r ymchwiliad;
- Derbyniwyd cyflwyniad gan y Rheolwr Gwasanaethau Stryd ar y sefyllfa bresennol a oedd yn cynnwys tystiolaeth ffotograffig. Mae enghreifftiau o'r dystiolaeth a gasglwyd i'w gweld yn **Atodiad 2**.

4.3 Elfen 2 - Deddfwriaethau Perthnasol

- Derbyniwyd cyflwyniad gan Geraint Brython Edwards (Cyfreithiwr Cyngor Gwynedd) ar y Ddeddfwriaeth berthnasol sef Deddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990) ("Y Ddeddf"). Mae'r Ddeddf hon yn cynnwys nifer o ddarpariaethau sydd o fudd i'r Cyngor wrth daclo problemau gwastraff ar dir yn gyffredinol, gan gynnwys:

- tipio slei bach (adran 33)
 - torri dyletswydd gofal mewn perthynas â gwastraff (adran 34)
 - cynhwysyddion gwastraff (adrannau 46, 47, 47ZA a 47ZB)
 - niwsans statudol (adrannau 79 ac 80).
- Dyma'r adrannau o'r Ddeddf sy'n ymwneud yn benodol hefo cynhwysyddion gwastraff ac felly sydd fwyaf perthnasol i waredu sbwriel ar y diwrnod anghywir neu yn y ffordd anghywir:
 - Adran 46: cynhwysyddion gwastraff tŷ
 - Adran 47: cynhwysyddion gwastraff masnachol neu ddiwydiannol
 - Adran 47ZA: rhybuddion cosb benodedig
 - Adran 47ZB: swm y rhybudd cosb o dan adran 47ZA

4.4 Efen 3 - Ymgysylltu gyda swyddogion sy'n gweithio yn y maes Cynllunio a Thrwyddedu Landlordiaid

- Derbyniwyd cyflwyniad gan Cara Owen (Rheolwr Cynllunio) ar y mater gorfodaeth gwastraff a threfniadau cynllunio. Trafodwyd ffyrdd y gall y Gwasanaeth Cynllunio gyfrannu at wella'r sefyllfa drwy sicrhau bod cyfleusterau storio digonol yn cael eu hystyried ar gyfer cynhwysyddion gwastraff ac ailgylchu wrth bennu ceisiadau cynllunio.
- Nodwyd na fyddai modd mynnu ar ofod storio o faint penodol, ond y gellid gofyn fod gofod digonol yn cael ei glustnodi.
- Ar gyfer compownd mewn unrhyw ddatblygiad (fflatiau) newydd, nodwyd y gellid gosod amod bod yr ardal yn cael ei rheoli gyda chynllun rheoli pwrpasol.
- Nodwyd bod angen rhoi ystyriaeth i faterion trafndiaeth o fewn datblygiadau tai - e.e. mynedfa addas ar gyfer cerbydau casglu gwastraff a lle i lorïau droi.

- Derbyniwyd cyflwyniad gan Carys Fôn Williams (Rheolwr Tai - Cyflenwad a Gorfodaeth) er mwyn rhannu gwybodaeth ar yr hawliau gorfodaeth sydd gan Swyddogion Adran Tai Cyngor Gwynedd i reoli gwastraff.
- Amlygwyd bod yr Adran Tai yn gweithredu canllawiau Deddf Tai (Cymru) 2014 ac yn unol â'r Ddeddf rhaid i bob landlord gofrestru a chyflwyno cais am drwydded. Un o ofynion y drwydded yw bod rhaid i'r landlord hysbysu'r tenantiaid o'r trefniadau ar gyfer casglu gwastraff ac ailgylchu. Os nad yw'r tenant yn cydymffurfio, gall swyddogion Y Gwasanaeth Tai ddefnyddio eu pwerau gorfodaeth (cyn belled a bod y gwastraff o fewn cwrtil yr eiddo).
- Nodwyd bod Swyddogion Gwastraff ac Ailgylchu yn sicrhau darpariaeth ddigonol o gynhwysyddion ar gyfer tai amlfeddiannaeth, hynny yw, biniau mwy ar gyfer tai mawr, ac yn ymweld â phob eiddo myfyrwyr yn ystod tymor cyntaf amserlen y Brifysgol.
- Nodwyd nad oedd gan y Swyddogion Tai yr hawl i gosbi landlord os mai'r tenant sydd ar fai. Er hynny, os bydd llanast yn y cwrtil bydd y swyddogion yn llythyru'r landlord neu yn ymweld â'r eiddo i geisio datrysiaid.

4.5 Ystyriwyd sylwadau gan rai Aelodau o'r Gweithgor a oedd wedi derbyn sylwadau gan aelodau o'r cyhoedd am eu profiadau hwy o'r gwasanaeth gwastraff ac ailgylchu. Roedd rhain yn cynnwys materion y tu allan i'r briff hwn, yn bennaf bod y casgliadau'n cael eu gwneud cyn 6yb ac y gallant fod yn anghyfleus ac yn swnllyd i breswylwyr. Fodd bynnag, mae'r Adran ar hyn o bryd yn y broses o gyflwyno newidiadau i'r trefniadau casglu er mwyn sicrhau gwelliannau.

5. Y Dystiolaeth a ystyriwyd

5.1 Bu i'r Grŵp Ymchwiliad Craffu ystyried tystiolaeth:

- Drwy dderbyn **cyflwyniad gan Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol, Cyngor Gwynedd) ar y sefyllfa bresennol ynghylch biniau allan ar y stryd yn barhaol.**
- Drwy dderbyn **cyflwyniad gan Geraint Brython Edwards (Cyfreithiwr Cyngor Gwynedd) ar Ddeddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990) a'r darpariaethau a allai fod o fudd i'r Cyngor wrth daclo problemau gwastraff.** Gweler **Atodiad 3.**
- **Ymweliad â Dinas Bangor er mwyn gweld maint a natur y problemau sy'n ymwneud â gorfodaeth gwastraff yn y Ddinas.** Cynhaliwyd yr ymweliad gan Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd) a arweiniodd daith o amgylch ardal fasnachol y Ddinas (Y Stryd Fawr), ardaloedd preswyl gan gynnwys ardaloedd gyda dwysedd uchel o fyfyrwyr megis Bangor Uchaf (Ward Menai) a Chae Llepa (Ward Deiniol) ac ardaloedd preswyl preifat yn Ward Hirael.
- **Ymweliad â Thref Porthmadog er mwyn casglu tystiolaeth o'r problemau yn yr ardal.** Cynhaliwyd yr ymweliad gan John Clive Price (Swyddog Gorfodaeth Gwastraff a Strydoedd) ac Alan Hughes (Warden Gorfodaeth Stryd) a arweiniodd daith o amgylch y dref gan ganolbwyntio ar y lleoliadau gyda'r nifer fwyaf o broblemau gwastraff ac ailgylchu. Ymwelwyd ag ardaloedd preswyl a masnachol er mwyn casglu tystiolaeth berthnasol.
- Drwy dderbyn **cyflwyniad gan Carys Fôn Williams (Rheolwr Tai - Cyflenwad a Gorfodaeth, Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, Cyngor Gwynedd) ar y canllawiau ymarfer tai amlfeddiannaeth ("HMO's").**
- Drwy dderbyn **cyflwyniad gan Cara Owen (Rheolwr Cynllunio, Adran Amgylchedd, Cyngor Gwynedd) ar orfodaeth gwastraff a threfniadau cynllunio.**

- Drwy gynnal grŵp ffocws gyda myfyrwyr Prifysgol Bangor yn gofyn iddynt am eu defnydd o'r gwasanaeth gwastraff ac ailgylchu. Gweler **Atodiad 4**.
- Drwy ymgysylltu gyda myfyrwyr Prifysgol Bangor yn ystod Ffair Wythnos Groeso (Serendippedd) y Brifysgol ynghyd ac ymgysylltu gyda phobl Gwynedd yng Nghynhadledd Pobl Hŷn Gwynedd. Mae'r holiadur i'w weld yn **Atodiad 5**, gyda'r canlyniadau i'w gweld yn **Atodiad 6**.
- Drwy ymgysylltu â phobl Gwynedd a'u hannog i gwblhau holiadur ar eu defnydd o'r trefniadau gwastraff ac ailgylchu, unrhyw rwystrau y maent yn eu hwynebu a lle maent yn storio eu biniau ar y diwrnod pan nad ydynt yn cael eu casglu. Mae'r holiadur i'w weld yn **Atodiad 5**, a'r canlyniadau yn **Atodiad 6**.
- Drwy gynnal grŵp ffocws gyda'r grŵp Atal Codymau yng Nghanolfan Hamdden Glaslyn. Mae'r canlyniadau i'w gweld yn **Atodiad 7**.
- Drwy gynnal grŵp ffocws gyda'r grŵp Dementia Go yng Nghanolfan Hamdden Glaslyn. Mae'r canlyniadau i'w gweld yn **Atodiad 7**. Diolch i Gwenllian Roberts (Swyddog Ailgylchu) a Lois Owens (Swyddog Cefnogi Ymgysylltu) am gyfrannu i lwyddiant y sesiynau ymgysylltu.
- Drwy ymgysylltu gyda Cyng. Peter Read fel Pencampwr Anabledau Gwynedd a defnyddiwr cadair olwyn er mwyn darganfod a ellid gwneud unrhyw welliannau i'r gwasanaeth gwastraff ac ailgylchu i gynorthwyo defnyddwyr cadeiriau olwyn i wneud defnydd llawn o'r gwasanaeth. Mae awgrymiadau a dderbyniwyd o'r ymgysylltiad hwn wedi'u cynnwys yn argymhellion yr adroddiad.
- Drwy ymgysylltu gyda landlordiaid sydd ag eiddo yng Ngwynedd drwy holiadur electronig er mwyn canfod eu barn am y gwasanaeth gwastraff ac ailgylchu. Mae copi o'r holiadur a'r canlyniadau i'w gweld yn **Atodiad 8**.

6. Argymhellion

- 6.1 Mae'r Ymchwiliad wedi adnabod nifer o argymhellion lle yr ystyrir bod lle i wella. Nid yw hyn yn feirniadaeth o gwbl o'r gwasanaeth sydd yn gyfrifol am y maes. Fodd bynnag, er mwyn gwella ymhellach ar ein hymateb i'r galw a cheisio ymateb i'r heriau sydd yn wynebu'r gwasanaeth i'r dyfodol, cynigir argymhellion gan y Gweithgor Craffu i'w cyflwyno i'r Pwyllgor Craffu a'r Aelod Cabinet.
- 6.2 **Argymhellir y dylid defnyddio pwerau o'r Ddeddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990), Adrannau 46 a 47 sy'n ymwneud a cynhwysyddion gwastraff lle a phryd a bo'r angen, i gyflwyno trefn newydd i ddirwyo trigolion a busnesau sy'n gwaredu eu gwastraff ar y diwrnod anghywir neu yn y ffordd anghywir fel mater o flaenoriaeth.**
- Drwy gydol yr ymchwiliad, casglwyd llawer o dystiolaeth sy'n dangos fod problem amlwg gyda biniau'n cael eu gadael allan ar y stryd drwy'r amser, a bod cynhwysyddion yn cael eu defnyddio'n anghywir. Trwy ddefnyddio pwerau'r Ddeddf, rhagwelir y gellir gwella'r sefyllfa yma. Mae siart llif sy'n dangos sut y byddem yn argymhell gweithredu'r Ddeddf i'w gweld yn **Atodiad 9**. Bydd gweithredu'r pwerau yn llwyddiannus yn dibynnu ar gymorth swyddfa gefn a meddalwedd effeithiol.
 - Mae'n bwysig nodi nad yw'n fwriad i ddechrau dirwyo pawb ar unwaith, ond bydd cyflwyno pwerau Adran 46 a 47 hefyd yn cynnwys ymgyrch hyrwyddo cynhwysfawr i newid ymddygiad. Fel rhan o'r Ymchwiliad, cwblhawyd Asesiad Effaith Cydraddoldeb ac mae'r Asesiad yn rhoi sylw penodol i elfennau cydraddoldeb gwahanol megis hil, rhyw, anabledd, iaith, crefydd neu gred ac oedran. Gweler yr adroddiad llawn yn **Atodiad 10**. Adolygir pob achos ar sail achos wrth achos ac ni wahaniaethir yn erbyn unrhyw un yn ôl eu nodweddion cydraddoldeb na'u hamgylchiadau.

6.3 Argymhellir y dylid ymgymryd ag ymgyrch hyrwyddo sirol i godi ymwybyddiaeth o'r trefniadau gwastraff ac ailgylchu gyda ffocws penodol ar Ddinas Bangor a chydabod y gwahaniaethau daearyddol a demograffig yn y sir ar wahanol adegau o'r flwyddyn.

- Argymhellir y dylai Cyngor Gwynedd gydweithio'n agosach gyda Phrifysgol Bangor er mwyn gwella ansawdd yr amgylchedd lleol a chodi ymwybyddiaeth myfyrwyr o'r trefniadau gwastraff ac ailgylchu yn y Ddinas. Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor a'r Brifysgol berthynas waith da, ac yn cydweithio ar nifer o ymgyrchoedd e.e ymgyrch "Hei Pync, sortia dy jync" - sef ymgyrch diwedd tymor i waredu gwastraff mewn ffordd gyfrifol ac i leihau sbwriel ar strydoedd y ddinas.
- Er mwyn sicrhau'r effaith fwyaf posibl, argymhellir y dylid cynnal gweithgareddau hyrwyddo penodol ar wahanol gyfnodau o'r flwyddyn academaidd gan ddefnyddio ystod o wahanol ddulliau a chyfryngau, er enghraifft, ymgyrchoedd cyfryngau cymdeithasol drwy ddefnyddio clipiau fideo, ymgyrchoedd o ddrws i ddrws gan y Swyddogion Ailgylchu, ac ymgyrchoedd ar-lein gan ddefnyddio gwefannau'r Cyngor a'r Brifysgol.

6.4 Argymhellir y dylid gosod sticeri "QR code" ar gynhwysyddion ailgylchu er mwyn darparu mynediad 24 awr i drigolion at eu diwrnodiau casglu gwastraff ac ailgylchu a gwybodaeth am eitemau y gellir eu hailgylchu.

- Ar hyn o bryd mae calendrau papur yn cael eu dosbarthu i bob cartref, ac mae manylion diwrnodau casglu ar gael ar wefan y Cyngor. Fodd bynnag, nid yw preswylwyr (yn benodol myfyrwyr) bob tro'n ymwybodol o'u dyddiadau calendr gwastraff ac ailgylchu.
- Argymhellir gosod sticeri gyda chodau "QR" ar gynhwysyddion, fydd yn cysylltu'n uniongyrchol â'r tudalennau perthnasol ar wefan y Cyngor ble gall preswylwyr wirio eu dyddiad casglu a lawr llwytho copi o'u calendr drwy fewnbynnu eu cod post.

6.5 Argymhellir y dylid ffurfioli trefniadau cydweithio rhwng Adrannau'r Cyngor.

- Yn dilyn trafodaethau gyda'r Gweithgor, Y Rheolwr Gorfodaeth Stryd, Rheolwr Cynllunio a'r Rheolwr Tai, mae'n amlwg fod cyfleoedd amlwg i wella'r sefyllfa drwy gryfhau'r berthynas a'r cyfathrebu ar draws yr Adrannau a'r Gwasanaethau.
- Adran yr Amgylchedd: Mae cyfle amlwg i Adran Amgylchedd y Cyngor roi sylw manwl i bryderon yn ymwneud â datblygiadau llety amlfeddiannaeth (HMO's) anaddas mewn nifer o leoliadau ar draws Dinas Bangor. Yn hyn o beth, mae'r drefn a gyflwynwyd yn ddiweddar o dynnu sylw a chwestiynu ymgeiswyr am ystyriaethau storfa biniau mewn ceisiadau cynllunio i'w groesawu. Dylid hefyd ystyried materion trafndiaeth o fewn datblygiadau tai newydd, e.e. mynedfa addas a lle i lorïau droi. Gall hyn hefyd cael ei reoli gan y Gwasanaeth Cynllunio.
- Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol: Argymhellir fod yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol yn sefydlu blwch e-bost cyffredinol er mwyn derbyn ymgynghoriadau cynllunio ac yn cydweithio'n agosach gydag Adrannau a Gwasanaethau eraill o'r Cyngor er enghraifft gyda'r Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant ynghylch sicrhau fod landlordiaid tai amlfeddiannaeth (HMO's) yn sicrhau bod darpariaeth ddigonol o gynhwysyddion e.e. drwy sicrhau biniau mwy ar gyfer tai mawr a gyda'r Adran Amgylchedd ynglŷn â'r ymgynghoriadau cynllunio.

6.6 Argymhellir y dylid cynyddu ymwybyddiaeth o'r Gwasanaeth Casgliadau Clinigol a'r Gwasanaeth Casglu Arbennig.

- Mae'r Gwasanaeth Casglu Arbennig ar gael i bobl sydd ddim yn gallu mynd â'u biniau neu focsys ailgylchu allan i'r man casglu oherwydd anabledd neu salwch.
- Yn ystod y grwpiau ffocws gyda'r bobl hŷn a'r bobl sy'n byw gyda dementia, nodwyd bod llawer o unigolion yn methu â mynd â'u cynhwysyddion i'r manau casglu e.e oherwydd pwysau'r cynhwysyddion.

- Awgrymir bod yr Adran yn gweithio gyda'r Gwasanaeth Cyfathrebu ac Ymgysylltu y Cyngor i gynnal ymgyrch hyrwyddo er mwyn codi ymwybyddiaeth o'r gwasanaethau gwerthfawr yma.

6.7 Argymhellir y dylid hyrwyddo'r rhwydwaith presennol o Ganolfannau Ailgylchu (lleoliadau am amserau agor) a chynnal ymgyrch benodol ar gyfer y Gwasanaeth Casglu Gwastraff Swmpus.

- Mae'r Canolfannau Ailgylchu yn adnodd sy'n cael ei gwerthfawrogi'n fawr gan drigolion Gwynedd ac yn allweddol i'r ymdrech i leihau lefelau tipio anghyfreithlon yn y Sir. Mae'r Canolfannau Ailgylchu yn gwneud cyfraniad pwysig i lefelau ailgylchu y Sir gyda lefelau yn y Canolfannau yn uwch na'r lefelau ailgylchu ochr y ffordd.
- Awgrymir bod yr Adran yn ystyried gweithio gyda Gwasanaeth Cyfathrebu ac Ymgysylltu y Cyngor i gynnal ymgyrch i godi ymwybyddiaeth o'r gwasanaethau hyn.

7 Casgliadau

- 7.1** Mae'r Gweithgor o'r farn fod y Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu yn darparu gwasanaeth hynod o werthfawr i bobl Gwynedd ond eu bod dan bwysau i ymateb i ofynion a disgwyliadau uchel yn enwedig mewn rhai ardaloedd.
- 7.2** Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Gwasanaeth fel gweddill yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol wedi gorfod dygymod â thoriadau ariannol sy'n golygu eu bod wedi gorfod blaenoriaethu eu hadnoddau.
- 7.3** Os yr ydym am sicrhau fod strydoedd Gwynedd yn lân ac yn daclus, mae'n hanfodol ein bod yn adeiladu partneriaeth dda rhwng y Cyngor â thrigolion a busnesau'r Sir. Yn y gorffennol, mae ymgyrchoedd "newid ymddygiad" y Gwasanaeth wedi profi peth llwyddiant. Fodd bynnag, mae'r gofynion yn fawr a'r adnoddau ar gyfer eu cyfarch yn mynd yn fwy prin. I'r dyfodol, mae'n gwbl allweddol fod ffocws clir a chadarn ar godi ymwybyddiaeth a newid ymddygiad yn ganolog i waith y Gwasanaeth.

- 7.4** Mae llawer o dystiolaeth bod Cyngor Gwynedd gyda phartneriaeth gyda'r Brifysgol wedi cymryd camau i ddelio gyda phroblemau gwastraff ac ailgylchu, a hynny drwy gynnal ymgyrchoedd 'blitz', cyhoeddusrwydd, ymgyrch "Hei pync, sortia dy jync" a chyd drafod gyda Swyddogion yr Undeb Myfyrwyr. O ganlyniad i'r grŵp ffocws gyda myfyrwyr Prifysgol Bangor, mae'n glir mai defnyddio cyfryngau cymdeithasol a gwefannau, yn ogystal â chnocio drysau llety myfyrwyr yw'r ffordd fwyaf effeithiol o godi ymwybyddiaeth.
- 7.5** Fel rhan o'r Ymchwiliad, gwnaethom ymgysylltu'n llwyddiannus â 26 o landlordiaid, a oedd yn onest ac yn agored am eu defnydd o'r gwasanaeth, eu rôl a'u hymgysylltiad â'u tenantiaid ar faterion gwastraff ac ailgylchu.
- 7.6** Mae gwaith ymchwil a wnaed gan yr Ymchwiliad wedi dangos rhaid cymryd agwedd mwy caled at droseddau amgylcheddol a symud i drefniadau caletach ar gyfer dirwyo. Mae'r argymhellion uchod yn cynnwys camau i wneud hynny gan gynnwys argymhelliad penodol i gyflwyno dirwy fel mater o flaenoriaeth i drigolion a busnesau sy'n gwaredu eu gwastraff ar y diwrnod anghywir neu yn y ffordd anghywir a hefyd argymhelliad i godi ymwybyddiaeth am trefniadau gwastraff ac ailgylchu fel bod pobl Gwynedd yn barod am y newid.
- 7.7** Cynhaliwyd Asesiad Effaith Cydraddoldeb fel rhan o'r Ymchwiliad. Mae'r Asesiad yn nodi nad yw'r argymhelliad o gyflwyno dirwy fel mater o flaenoriaeth i drigolion a busnesau sy'n gwaredu eu gwastraff ar y diwrnod anghywir neu yn y ffordd anghywir yn debygol o gael unrhyw effaith negyddol o sylwedd ar nodweddion cydraddoldeb cyn belled a bod gweithrediad i'r camau a nodwyd.

CYDNABYDDIAETH:

Mae aelodau'r Ymchwilaid Craffu yn dymuno diolch i'r canlynol wnaeth cyfrannu tystiolaeth a rhoi cefnogaeth werthfawr i'r ymchwiliad:

- Steffan Jones (Pennaeth Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)
- Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)
- Jennifer Rao (Swyddog Cefnogi Busnes, Swyddog Arweiniol yr Ymchwiliad, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Lowri Evans (Swyddog Cefnogi Aelodau, Swyddog Cefnogol yr Ymchwiliad, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Y Cynghorydd Mair Rowlands, (Ward Menai ym Mangor)
- Y Cynghorydd Catrin Wager, (Ward Menai ym Mangor ac Aelod Cabinet dros yr Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)
- Y Cynghorydd Peter Read (Ward Abererch)
- Geraint Brython Edwards (Cyfreithiwr, Cyngor Gwynedd)
- Gwenllian Roberts (Swyddog Gwastraff ac Ailgylchu, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)
- John Clive Price (Swyddog Gorfodaeth Gwastraff a Strydoedd, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)
- Alan Hughes (Warden Gorfodaeth Stryd, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol)
- Cara Owen (Rheolwr Cynllunio, Adran Amgylchedd)
- Carys Fôn Williams (Rheolwr Tai - Cyflenwad a Gorfodaeth, Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant)
- Iwan Evans (Swyddog Iechyd Amgylchedd Tai, Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant)
- Vera Jones (Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Emma Quaeck (Rheolwr Rhaglen Dementia Go, Adran Oedolion Iechyd a Llesiant)
- Lois Owens (Swyddog Cefnogi Ymgysylltu, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Delyth Gadlys Williams (Swyddog Polisi Corfforaethol, Adran Cefnogaeth Gorfforaethol)
- Uned Gyfieithu Cyngor Gwynedd
- Rhiannon Williams (Swyddog Marchnata, Rhentu Doeth Cymru)
- Gwen Holland (Swyddog Ymchwil Cynaliadwyedd a Chydlynnydd Gwastraff Campws, Prifysgol Bangor)

ATODIADAU

Atodiad 1 – Briff yr Ymchwiliad

Atodiad 2 – Enghreifftiau o Dystiolaeth

Atodiad 3 - Cyflwyniad gan Geraint Brython Edwards ar Ddeddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990) a'r darpariaethau sydd o fudd i'r Cyngor wrth daclo problemau gwastraff

Atodiad 4 – Cofnod Grŵp Ffocws gyda Myfyrwyr Prifysgol Bangor

Atodiad 5 – Holiadur Gwastraff ac Ailgylchu

Atodiad 6 – Canlyniadau'r Holiadur Gwastraff ac Ailgylchu

Atodiad 7 – Cofnod o'r Grŵp Ffocws gyda'r Grŵp Atal Codymau a'r Grŵp Ffocws gyda'r Grŵp Dementia Go

Atodiad 8 - Holiadur a Chanlyniadau'r Holiaduron gyda Landlordiaid

Atodiad 9 – Siart Llif ar Gweithred Arfaethedig Adran 46 a 47 Ddeddf Gwarchod yr Amgylchedd (1990)

Atodiad 10 - Asesiad Effaith Cydraddoldeb